

Українсько-польська транскордонна співпраця в контексті європейської інтеграції

У статті схарактеризовано українсько-польські відносини та головні напрями співробітництва на транскордонній основі. Увагу зосереджено на особливостях співпраці прикордонних регіонів у контексті європейської інтеграції. Показано потребу та значення міжнародної співпраці на стратегічному, тактичному й оперативному рівнях.

Ключові слова: Україна, Польща, європейська інтеграція, транскордонне співробітництво, інтеграція, прикордоння, торгівля, співпраця.

Постановка наукової проблеми та її значення. Важливими тенденціями сучасних міжнародних відносин є процеси глобалізації та регіоналізації. Найбільш вагомими стали процеси регіональної інтеграції. На сьогодні транскордонне співробітництво – важливий чинник стабільності в Європі, розвитку добросусідських відносин між державами, а також інструмент для досягнення позитивного взаєморозуміння між народами. Такі країни, як Україна і Польща мають великий досвід транскордонного співробітництва, яке відбувається в межах двох євро регіонів – «Бугу» і «Карпатського». Їхня співпраця та діяльність зосереджені на проектах розвитку регіонів – торгівлі, спорту, освіти, культурного обміну, захисту довкілля та охорони здоров'я і запобігання природним стихіям.

Мета цього наукового дослідження – відтворити цілісну картину українсько-польського транскордонного співробітництва в напрямі європейської інтеграції, проаналізувати його основні складники, визначити стратегічні напрями та визначити цілі міждержавної співпраці.

Аналіз досліджень цієї проблеми засвідчує значний інтерес до транскордонного співробітництва з боку представників різних наукових осередків в Україні та Польщі. Питання регіональної політики, фінансових програм розвитку, транскордонної співпраці, позитивних факторів, а також інших особливостей є в наукових роботах українських і польських дослідників: О. Ю. Обухова, Д. Р. Стрільчука, А. Федуня, Л. М. Леуша, Г. І. Коваль, Є. А. Макаренка, А. Мішука та ін.

Виклад основного матеріалу й обґрунтування отриманих результатів дослідження. Сучасні міжнародні відносини характеризуються інтенсивними інтеграційними процесами, серед яких головна роль належить транскордонному та міжрегіональному співробітництву. На початку 2007 р. ЄС упровадив новий механізм співробітництва з країнами-сусідами – Європейський інструмент партнерства та сусідства, який замінив тогочасні програми. Відповідно до рамок Європейського інструменту чинні програми (ЄІСП) зазнали певних змін. Замість них почали діяти програми прикордонного співробітництва (ППС) у рамках ЄІСП: «Україна – Польща – Білорусь», «Україна – Румунія – Молдова», «Україна – Словаччина – Угорщина – Румунія» та нова програма «Чорне море».

У цьому контексті залишається питання вироблення відповідних інструментів співпраці на місцевому та регіональному рівнях, залучення всіх регіонів України до регіональної європейської інтеграції. Окрім цього, реалізація конкретних програм має бути належно профінансована, а такі програми, як TASIC, PHARE та INTERREG знайти широке застосування у всіх сферах регіонального розвитку та забезпечити їх інтенсивний розвиток.

Найцікавішим та найбагатшим є досвід регіональної співпраці України зі своїми західними сусідами, зокрема з Польщею, яка першою визнала незалежність України (2 грудня 1991 р.) і з того часу донині надає всебічну допомогу й підтримку в проведенні економічних та політичних реформ [5].

Республіка Польща була, є і буде ключовим стратегічним партнером для України. На сучасному етапі ми розвиваємо всебічний двосторонній діалог та поглиблюємо співпрацю в перспективних галузях. За результатами різних джерел, Польща посідає друге місце (76,6 % респондентів, а в районах прикордоння – перше) за пріоритетністю двосторонніх відносин після Російської Федерації (78,8 % респондентів) [1].

Під поняттям «українсько-польське прикордоння» потрібно розуміти територію, яка складається з адміністративних регіонів, розміщених уздовж кордону сусідніх держав і охоплює простір чотирьох адміністративних одиниць, серед них з української сторони – Волинської та Львівської областей, а з польської – Люблінського і Підкарпатського воєводств. Специфіка прикордоння залежить від таких

факторів: устрою та форм сусідніх держав, зв'язків між ними, що знаходять своє вираження у характері кордону [2, с. 263–264]. Площа прикордоння займає 85 018 кілометрів квадратних, із яких на українську територію припадає 41 977 км² (що становить 7,0 % території України), а на польську – 43 041 км² (13,8 % території Польщі) [3, с. 142].

Вісню прикордоння є кордон завдовжки 529 км. Для України він п'ятий за довжиною (після кордону з Росією, Молдовою, Білоруссю і Румунією), а для Польщі – третій за довжиною (після Чехії та Словаччини) і становить 14,8 % протяжності кордонів Польщі й 6,9 % довжини кордону України [4, с. 265]. На цій території мешкає 8,23 млн осіб, з яких на населення Польщі припадає 11,2 %, а на населення України – 7,6 % [3, с. 142].

Розвиток транскордонного (прикордонного) співробітництва має ґрунтуватися на добре спланованій, продуманій та збалансованій політиці, яка б давала змогу реагувати на зміни економічної і політичної ситуації на прикордонні. На сьогодні є багато причин, які гальмують згаданий вище розвиток, зокрема економічні, політичні й суспільні.

Таблиця 1

Характеристика українсько-польського прикордоння*

Територія	Площа, км ²	Населення, тис. осіб	Зайняті в економіці, тис.				Безробітні, тис.	Економічні об'єкти	
			промисловість	будівництво	торгівля	разом			
Україна	Львівська область	21 834	2744,1	249,8	57,4	65,1	900,1	90,1	74 977
	Волинська область	20 143	1066,2	65,6	15,9	16,5	437,4	32,1	32 659
	Разом	41 977	3810,3	315,3	73,3	81,6	1337,5	122,2	107 636
Польща	Люблінське воєводство	25 115	2221,9	124,7	27,0	43,9	419,6	117,1	121 582
	Підкарпатське воєводство	17 926	2050,4	168,9	31,0	43,6	444,8	149,3	117 257
	Разом	43 043	4272,3	293,6	58,0	87,5	864,4	266,4	238 839
Усього		85 020	8082,6	608,9	131,3	169	2201,9	388,6	346 6

* Складено за: [4, с. 68].

До економічних перешкод відносимо різні темпи, напрями і характер трансформації суспільства, економічних потенціалів двох країн, брак фінансових можливостей, оборотних капіталів і банківської інфраструктури, недостатнє інвестиційне забезпечення спільних проєктів та низький рівень розвитку інфраструктури.

До юридичних перешкод належать неузгодженість правничо-юридичних систем України і Республіки Польща, особливо після вступу Польщі до НАТО та ЄС, нестабільність економічного та політичного законодавства і правничої території для транскордонної співпраці, неузгодженість українського законодавства із законодавством ЄС.

До суспільних причин слід віднести негативні стереотипи громадської свідомості (сьогодні переважно долаються), які певним чином гальмують розвиток партнерських відносин між державами, психологічну неготовність громадськості до співпраці, невисокий рівень зацікавленості широкого загалу в результатах прикордонного та міждержавного співробітництва [6, с. 128].

Для вирішення ключових питань та проблем українсько-польського міжрегіонального співробітництва на міжурядовому рівні створено інституційний механізм – Українсько-польську міжурядову координаційну раду з питань міжрегіонального співробітництва (МКРМС). МКРМС ухвалює рішення з важливих питань міжрегіонального співробітництва, визначає основні напрями і головні принципи його розвитку, надає компетентним органам України і Польщі відповідні пропозиції, розробляє спільні програми діяльності, спрямовані на розвиток міжрегіональної співпраці та загалом координує міжрегіональне співробітництво на рівні областей України й воєводств Республіки Польща. У складі МКРМС функціонують комісії з питань пунктів пропуску та прикордонної інфра-

структури, просторового планування та транскордонного співробітництва. Засідання МКРМС відбуваються один раз на рік, а засідання комісії зазвичай двічі на рік.

Базовим документом українсько-польського міжрегіонального співробітництва є Угода між Урядом України та Урядом Республіки Польща про міжрегіональне співробітництво, підписана 24 травня 1993 р. Зазначений міжнародний договір закріплює правові засади співпраці органів місцевої влади та органів місцевого самоврядування України і Республіки Польща, зокрема в економічній, культурно-гуманітарній, освітній та туристичній сферах [7].

Істотну допомогу в здійсненні міжрегіонального та прикордонного співробітництва надають європейські організації. Ключове місце серед них належить Раді Європи. До найважливіших європейських інститутів, що діють у сфері міжрегіональної співпраці, можна віднести:

1. Постійну конференцію місцевих влад і регіонів Європи (KGRE). Її основними завданнями є надання зауважень та пропозицій щодо покращення розвитку місцевих громад і регіонів.

2. Комітет транскордонного співробітництва Європейської Ради (САНСТ). Комітет розробляє модельні угоди щодо створення єврорегіонів, аналізує механізм застосування Мадридської конвенції.

3. Робочу раду європейських прикордонних регіонів (AGEG). Вона утворена для полегшення транскордонного співробітництва регіонів та представляє їх у міжнародних організаціях [8].

Важливими осередками інтенсифікації та розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва є єврорегіони «Карпатський» та «Буг», які діють в українсько-польському прикордонні. Єврорегіон «Карпатський» функціонує на основі Декларації про співпрацю спільнот, які мешкають на території Карпатського регіону, а також на основі статуту Міжрегіональної асоціації «Карпатський єврорегіон», що їх підписали 14 лютого 1993 р. в м. Дебрецені (Угорщина) міністри закордонних справ України, Польщі та Угорщини. Діяльність єврорегіону «Буг» регулюється Угодою про створення Транскордонного об'єднання «Єврорегіон Буг», підписаною 29 вересня 1995 р. в м. Луцьку між Волинською областю та колишніми Холмським, Люблінським, Тарнобжезьким і Замостським воєводствами Республіки Польща (до зміни адміністративного поділу цієї країни в 1999 р.).

Важливим аспектом розвитку українсько-польського міжрегіонального та транскордонного співробітництва є залучення в рамках реалізації окремих проектів фінансових коштів ЄС. У цьому контексті слід виділити Програму транскордонного співробітництва «Польща – Білорусь – Україна» ЄІСП на 2007–2013 рр., кошти якої сьогодні ефективно використовують органи місцевої влади та самоврядування, а також неурядові організації обох держав у сфері міжрегіонального та транскордонного співробітництва [7].

Програма добросусідства підтримувала спільні проекти в різних сферах діяльності в межах трьох пріоритетів: конкурентоспроможність прикордонних територій через модернізацію та розвиток прикордонної інфраструктури, розвиток людського капіталу та інституційне транскордонне співробітництво, включаючи безпеку на кордонах Європейського Союзу та технічну допомогу.

Бюджет програми складався з коштів Європейського фонду регіонального розвитку (ЄФРР) в сумі 37,8 млн євро, а також коштів Tacis CBC на суму 8 млн євро. Загальну суму коштів із ЄФРР в бюджеті Програми було розподілено між трьома пріоритетами (див. табл. 2) [9].

Взаємодія України з Польщею є важливою складовою частиною європейських інтеграційних процесів, а її прикордонний та міжрегіональний виміри перетворюються у практичний механізм зазначених процесів. Сьогодні в цьому вимірі створено сприятливі передумови для подальшого зближення двох країн. Поглянемо на стратегічні, тактичні та оперативні плани двох держав.

Таблиця 2

Розподіл коштів із ЄФРР в бюджеті програми «Польща – Білорусь – Україна» ЄІСП на 2007–2013 рр.*

Пріоритет	Сфера вкладення	Сума, євро
1	Підвищення конкурентоспроможності прикордонних територій методом модернізації та розвитку транскордонної інфраструктури	21 447 930
2	Розвиток людського капіталу та інституційної транскордонної співпраці включно з безпекою на кордонах Європейського Союзу	14 068 619
3	Технічна допомога	2 272 321

* Складено за: [9].

На стратегічному рівні для України важливим є вступ до ЄС, просування національних інтересів на Схід та Захід (зокрема через посередництво Польщі), стабілізація економіки. Для Польщі ж ключовими інтересами є участь в ЄС, адаптація польських стандартів до європейських, лобіювання інтересів України в Європі, вирішення проблем нового пограниччя.

На тактичному рівні Україна забезпечує використання посередництва Польщі у відносинах з ЄС та НАТО, залучення і збільшення польських та інших західних інвестицій, співробітництво у військово-технологічній сфері, реалізацію стратегії нафтогазової та енергетичної співпраці, узгодження законодавства із законодавством ЄС, входження до Шенгенської зони. Тактичний рівень для Польщі пов'язаний зі збільшенням товарообігу з Україною, допомогою в набутті Україною асоційованого членства в ЄС, співробітництвом у військово-технологічній галузі з Україною, реалізацією енергетичної стратегії.

На оперативному рівні Україна вирішує такі проблеми, як реалізація домовленостей щодо візового режиму, вирішення проблем, які виникатимуть у торгівлі через вступ Польщі до ЄС, спільна участь у миротворчих організаціях, поглиблення перспективних контактів на найвищому рівні для реалізації ухвалених рішень. Для Польщі ж на оперативному рівні важливим є реалізація нових форм співробітництва у виробничій сфері за пріоритетними напрямками ЄС, вирішення проблем візового режиму та набуття статусу нового пограниччя, реалізація представницьких контактів, вирішення проблем товарообігу з Україною у зв'язку з розширенням ЄС, участь у приватизаційних процесах земельного ресурсу України [1].

Важливі напрями розвитку транскордонної співпраці між Україною і Польщею включають між-державне регулювання правових відносин (податкова, митна й кредитна політика); удосконалення концепції прикордонного співробітництва відповідно до закордонної політики обох держав; утворення інституційних підвалин транскордонного співробітництва (єврорегіону, спеціальної економічної зони, транскордонної банківської мережі); розвиток та модернізація прикордонної інфраструктури відповідно до стандартів ЄС, а також будівництво нових пунктів перетину кордону; створення суспільної комунікаційної системи; розвиток економічного співробітництва, перехід від торговельних до товарно-інвестиційних відносин, розвиток міжнародної кооперації, залучення іноземних капіталів та інвестицій, створення умов для розвитку малого бізнесу; співпраця у галузі вирішення проблем екологічного забруднення; охорона й раціональне використання природних ресурсів; формування нових програм рівномірного розвитку прикордонних областей, розвиток міжнародного туризму, підготовка кваліфікованих кадрів для згаданих галузей; культурно-освітня й науково-технічна співпраця, організація наукових конференцій, співпраця між музеями і мистецькими осередками; створення спільної інформаційної бази, збір і обмін інформацією про економічний потенціал регіону та країни загалом.

З огляду на сучасні політичні й суспільні зміни, котрі відбуваються в Центрально-Східній Європі, глобальну переорієнтацію зовнішньоекономічних інтересів і зв'язків, усе більше утверджується розуміння важливості регіонального співробітництва між Україною та Польщею. На початку третього тисячоліття обидві країни обрали стратегічний курс на співпрацю з інтегрованою Європою. Серед чинників, котрі забезпечують процес ступеневої, поетапної та узгодженої інтеграції, особлива увага звертається на транскордонне співробітництво. Нині воно охоплює всі сфери суспільного життя: політику, економіку, культуру, військову сфери та ін.

У сучасному суспільно-економічному розвитку України та Польщі теж існує суттєва різниця, спричинена переважно різними темпами економічного розвитку, що негативно позначається на змісті й масштабах регіональної співпраці і в якій Україна поки що має трохи менші напрацювання, ніж Польща, яка вже розв'язала всі проблеми, пов'язані зі вступом до ЄС та інших міжнародних організацій. Із цього погляду важливим є використання Україною позитивного досвіду Польщі для трансформації своєї суспільно-економічної системи в інтегрований європейський простір [6, с. 129–130].

Позитивним моментом сусідства України з Польщею є членство останньої в ЄС. Для України цей факт відкриває нові можливості у сфері політичних та економічних перетворень. На практиці це свідчить про істотну активність України у справах модернізації держави та економіки, реалізацію демократичних інститутів, підтримку ідеї громадянського суспільства, розширення сфери діяльності неурядових організацій.

Оскільки Україна починає розбудовуватися як європейська держава, а східний кордон Польщі став кордоном Європейського Союзу, це сприятиме покращенню обігу між Україною та Польщею, а також посиленню боротьби з нелегальною міграцією, організованою злочинністю та наркоторгівлею.

Досягнути такого стану речей через запровадження на українському кордоні процедур, які передбачені Шенгенською угодою, а це і збільшення пропускної спроможності кордону в 1,5–2 рази, покращення прикордонної інфраструктури та ін. [10, с. 115].

Висновки і перспективи подальших досліджень. Потрібно зазначити, що мета міжнародного співробітництва на двосторонньому рівні – знайти компромісний варіант, взаємовигідний для двох сторін із погляду реалізації національних інтересів і стратегічних пріоритетів. Для забезпечення ефективного двостороннього співробітництва обом країнам слід здійснити низку зовнішньополітичних заходів. Зі сторони Польщі такі, зокрема, як організація на прикордонних територіях мережі малого та середнього бізнесу разом із залученням інвестицій; підтримка економічного та політичного діалогу з Україною на всіх рівнях; уведення пільгового візового режиму; пільги для обміну товарами і послугами; координування спільних заходів проти корупції та організованої злочинності; лобіювання інтересів України в структурах ЄС та НАТО. Із боку України, відповідно, потрібно здійснювати такі заходи, як продовження політичного діалогу в рамках реалізації стратегії України щодо європейської інтеграції; підтримка бізнесових проектів та співпраці ділових кіл; спільна участь у миротворчих акціях ООН та НАТО. Розвиток міждержавного співробітництва між Україною і Республікою Польща, так само як транскордонної співпраці, на сучасному етапі має стратегічне значення не лише для Центрально-Східної Європи, а й для всього континенту. Стратегія розвитку українсько-польських відносин має охопити важливі напрями міжнародного співробітництва, а головне ті, які будуть сприяти їх максимальному зближенню між собою та з Європейським Союзом і дадуть їй змогу стати органічним складником європейської спільноти.

Джерела та література

1. Макаренко Є. А. Українсько-польське міжнародне співробітництво: реалії і динаміка XXI століття / Є. А. Макаренко // Актуальні проблеми міжнародних відносин : зб. наук. пр. – Вип. 48, у 2 ч. Ч. I. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка, Ін-т міжнар. відносин, 2004. – С. 3–9.
2. Miszczuk A. Pogranicze polsko-ukraińskie a polityka zagraniczna III RP / A. Miszczuk // Polskie pogranicza a polityka zagraniczna u progu XXI wieku / red. Ryszarda Stemplowskiego i Adriany Żelazo ; Instytut Spraw Międzynarodowych. – Warszawa, 2002. – S. 263–280.
3. Feduń A. Główne kierunki ukraińsko-polskiej współpracy transgranicznej w warunkach procesu integracji europejskiej / A. Feduń // Polska w systemie międzynarodowym w dobie integracji europejskiej. – Puławy, 2001. – S. 141–145.
4. Pogranicze polsko-ukraińskie w liczbach US. – Lublin, 1999.
5. Леуш Л. М. Стратегічне партнерство в українсько-польських відносинах / Л. М. Леуш, Г. І. Коваль, Т. Л. Чернова // Проблеми європейської інтеграції і транскордонного співробітництва : матеріали II Міжнар. наук.-практ. конф. (29–30 верес. 2005 р., м. Луцьк) / за ред. В. Й. Лажніка і С. Ф. Федонюка. – Луцьк : РВВ «Вежа» Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки, 2005. – С. 164–167.
6. Обухова О. Ю. Українсько-польське транскордонне співробітництво як чинник євроінтеграційних намірів / О. Ю. Обухова, Л. В. Стрільчук // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – № 1. – С. 127–131.
7. Міжрегіональне співробітництво між Україною та Польщею / Україна та Польща. Міжрегіональне співробітництво // Посольство України в Республіці Польща [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://poland.mfa.gov.ua/ua/ukraine-pl/regions>
8. Поліщук Ліна. Основні пріоритети співпраці українських і польських регіонів: реалії та перспективи [Електронний ресурс] / Ліна Поліщук. – Режим доступу : <http://soskin.info/ea/2008/3-4/200811.html>
9. Програма транскордонного співробітництва Польща–Білорусь–Україна на 2007–2013 роки [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.pl-by-ua.eu/ua,3,24>
10. Стрільчук Д. Р. Українсько-польські економічні відносини в контексті європейської інтеграції / Д. Р. Стрільчук // Наук. вісн. Волин. держ. ун-ту ім. Лесі Українки. – 2007. – № 1. – С. 113–116.

Губеня Сергей. Украинско-польское трансграничное сотрудничество в контексте европейской интеграции. В статье охарактеризованы украинско-польские отношения и главные направления сотрудничества на трансграничном основании. Внимание сосредоточено на особенностях сотрудничества приграничных регионов в контексте европейской интеграции. Показаны необходимость и значение международного сотрудничества на стратегическом, тактическом и оперативном уровнях.

Ключевые слова: Украина, Польша, европейская интеграция, трансграничное сотрудничество, интеграция, пограничье, торговля, сотрудничество.

Hubenia Sergiy. Ukrainian-Polish Transbordering Cooperation in the context of European Integration. The article deals with Ukrainian-Polish relations and main branches of cooperation on transborder relations. With every passing year the role of transborder economic relations become, more and more important means of international policy and an indicator of the relations between the countries. A necessity and value of international cooperation are shown on strategic, tactical and operative levels.

Key words: Ukraine, Poland, European integration, transborder cooperation, integration, foreign policy, trade, collaboration.